

AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK ÍTÉLETEIBŐL

AZ EGYEZMÉNY 3. CIKKE A KÍNZÁS ÉS EMBERTELEN, MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD VAGY BÜNTETÉS TILALMA

M.Y.H. és mások Svédország elleni ügye¹

Az ügy körülményei. M.Y.H, felesége és lányuk 2008 januárjában érkeztek Svédországba, ahol menedékkérelmet nyújtottak be. Korábban tizenhárom évig éltek keresztényként Bagdadban, egy túlnyomórészt muszlimok lakta környéken. 2006 augusztusában a férfi autóalkatrész-boltjába betörő öt maszkos támadó pénzt követelt tőle, és megfenyegette egyik családtagja elrablásával. A fiát nem sokkal később valóban elrabolták, de el tudott szökni. Az üzlet ajtaján egyszer szintén találtak egy fenyegető üzenetet. Ezután a három kérelmező Szíriába távozott. A család – a helyi templom elleni terrortámadástól tartva – vallásgyakorlásában is korlátozva volt, illetve a feleségnek és a lányuknak fátylat kellett viselnie. A lányukat taníttatni sem tudták, mivel attól tartottak, hogy keresztény nőként fokozottan ki van téve elrablás, erőszak vagy gyilkosság veszélyének.

2008. szeptember 20-án a svéd bevándorlási hivatal elutasította kérelmüket. A hivatal megállapította, hogy a kérelmezők üldöztetése inkább gazdasági, mintsem vallási okokon alapul, illetve Bagdad általános közbiztonsági állapotára vezethető vissza. A hivatal azt is megállapította, hogy a leírt események óta több mint két év telt el, és azok nem voltak olyan súlyúak, hogy a kérelmezők különös veszélynek lennének kitéve, ha visszatérnének Irakba. A menedékkérők fellebbeztek. Fellebbezésükben leírták, hogy – amint azt egy környékbelitől megtudták – házukra 2008 szeptemberében keresztényellenes feliratok kerültek.

2009. június 18-án a bevándorlási bíróság, megállapítva, hogy Bagdad közbiztonsága javult az utóbbi időben, helybenhagyta a hivatal döntését. 2009. szeptember 4-én a bevándorlási fellebbviteli bíróság elutasította a fellebbezést. Később a kérelmezők az iraki közbiztonság romlására és saját mentális állapotukra tekintettel, a svéd jognak megfelelően, kérték a döntés felülvizsgálatát, ezt azonban előbb a hivatal, és 2010. június 16-án a bíróság is elutasította. A kérelmezők azzal fordultak a strasbourgi bíróság-

hoz, hogy Irakba való visszaküldésük kimerítené az Egyezmény 3. cikkének sérelmét.

*A döntés.*²A Bíróság, korábbi döntéseivel³ összhangban úgy határozott, hogy amíg a kiutasítási határozatot nem kényszerítik ki, és a menedékkérők az országban maradnak, addig a hat hónapos időkeret nem indul el, így a kérelmet befogadhatónak minősítette.

A kérelmezők azt állították, hogy Bagdadba, illetve Irak középső vagy déli részébe történő visszatérésük esetén szélsőséges iszlám csoportok vagy más egyének kirabolhatják vagy megölhetik őket, illetve nagy eséllyel fenyegetés, mentális vagy fizikai erőszak, zaklatás és diszkrimináció áldozatává válhatnak keresztény hitük és vallásgyakorlásuk miatt. A női kérelmezők szexuális erőszaktól és nemi diszkriminációtól is tartottak. Hangsúlyozták, hogy ezek a félelmek és kockázatok nem az iraki általános közbiztonsági helyzetből fakadnak, hanem abból, hogy egy sérülékeny kisebbséghez tartoznak. A férj üzlete szerepet játszhatott ugyan a támadásokban, de a fő ok a kereszténységük volt, és visszatérésük esetén újból támadásnak lennének kitéve. Megítélésük szerint a svéd hatóságok nem vették figyelembe kellő súllyal a tényeket. Elmondásuk szerint a Kurdisztáni Régióban is embertelen vagy megalázó bánásmódnak lennének kitéve, mivel nincs kötődésük a régióhoz, anyagi helyzetük rossz, ketten pedig idősök és rossz egészségügyi állapotban vannak, illetve egyikük sem beszél a kurd nyelvet. Szerintük a keresztények számára a közbiztonság a Kurdisztáni Régióban is egyre romló. Kérték továbbá, hogy a Bíróság ne csak a svéd hatóságok eljárási szabályaira fókuszáljon, hanem az eset lényegét érintő tények és az Irakról szóló jelentések alapján hozzon önálló döntést.

A svéd kormány elismeri, hogy Irak déli és középső részén igen rossz a közbiztonság, és a keresztények különösen kiszolgáltatott helyzetben vannak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy minden keresztény automatikusan védelemre szorul, hanem minden esetet egyedileg kell megvizsgálni. A kérelmezők által előadott incidens több mint hat évvel ezelőtt, illetve nem kizárólag vallási meggyőződésük miatt történt. A kormány szerint a kérelmezők szabadon bejuthatnának Irak legbiztonságosabb részébe, a Kurdisztáni Régió három északi kormányzó-ságába; sőt, arra sincs semmiféle bizonyíték, hogy

Bagdadon kívül bárhol fenyegetésnek lennének kitéve. Egészségi állapotuk és iskolázottságuk pedig lehetővé teszi, hogy ott munkát találjanak, és megélhetésüket biztosítsák. A kormány azt is leszögezte, hogy a svéd hatóságok mindvégig hatékony garanciákat nyújtottak az önkényes visszaküldéssel szemben, és a kérelmezők minden jogi segítséget megkaptak az eljárások során.

A strasbourgi bíróság emlékeztet arra, hogy az Egyezményhez csatlakozott államoknak joga van a nemzetközi joggal és nemzetközi szerződési kötelezettségeikkel összhangban a külföldiek belépését, tartózkodását és kiutasítását szabályozni. Ugyanakkor az Egyezmény 3. cikke magában foglalja, hogy a menedékkérő nem küldhető vissza olyan országba, ahol a 3. cikkben leírtaknak megfelelő bánásmód veszélyének lenne kitéve.⁴ E visszaküldési tilalom akkor is érvényes, ha a fenyegetés nem az államtól, hanem magánszemélyektől vagy csoportoktól származik, és az állam képtelen saját polgárainak megvédésére.

A Bíróság megállapította, hogy kiutasítás esetén önmagában a közbiztonsági helyzet általában nem meríti ki a 3. cikk szerinti bánásmódot, bár annak lehetősége sem kizárható, hogy egy országban annyira elégtelen a közbiztonság szintje, hogy az oda való visszaküldés elkerülhetetlenül a 3. cikk sérelméhez vezet. A Bíróság hosszasan vizsgálta az iraki közbiztonság állapotát. 2009 januárjában, F.H. Svédország elleni ügyében a Bíróság már megállapította, hogy az iraki helyzet nem olyan súlyos, hogy az oda történő visszaküldés önmagában sértene az embertelen és megalázó bánásmód tilalmát, sőt az elérhető nemzetközi és helyi jelentések alapján kijelenthető, hogy a közbiztonság némiképp javult az utóbbi időben. Az említett F.H. Svédország elleni ügyben a Bíróság azt is megállapította, hogy a keresztények elleni támadásokat általában egyének, nem pedig szervezett csoportok követték el, és az iraki hatóságok képesek voltak a kérelmezőknek segítséget nyújtani. Az azóta eltelt négy évben azonban a keresztények elleni támadások folytatódtak, sőt, időnként fokozottabb méreteket öltöttek, például 2010. október 31-én Bagdadban egy templom elleni támadásnak több mint 50 áldozata volt. Az országban ugyan jelentős számú civil áldozat muszlim, de kimutatható, hogy sok támadás kifejezetten keresztények ellen irányul. Ahogy az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága és más szervezetek is megállapították, a keresztények Irak középső és déli részén fokozott veszélynek vannak kitéve hitük, vélt vagyonuk vagy külföldi erőkkkel való kapcsolatuk miatt, vagy adott esetben csak azért, mert alkoholt is árusítanak. A Brit Határügynökség 2011 decembe-

reben megállapította, hogy az ország említett részében a hatóságok képtelenek megvédeni a keresztényeket és más vallási kisebbségeket.

Azonban a Kurdisztáni Régió egy viszonylag biztonságos terület. Itt is előfordulnak erőszakos támadások és fenyegetések, de a keresztények jogait általánosan tiszteletben tartják. Ahogy az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága és más szervezetek jelentései is leszögezik, a területre történő belépési lehetőségek nem csak kormányzóságok szerint, de sokszor határátkelőről határátkelőre változnak; nem konzekvens a beengedési gyakorlat. Ez azonban a keresztényeket nem érinti, sőt; sok esetben – elsősorban éppen az ország más területén fenyegető terrorveszély miatt, illetve mert ők nem jelentenek terrorfenyegetést – előnyben részesítik őket. Természetesen az országon belüli áttelepülés is nehézségekkel jár, legyen szó munkakeresésről, lakóhelyválasztásról vagy a nyelvi nehézségekről, de egy keresztény áttelepülő általános életkörülményei a Kurdisztáni Régióban semmiképpen nem érik el a 3. cikkben tiltott bánásmódot, és nincs reális veszélye annak sem, hogy Irak más részére kerüljön a menekült.

A Bíróság a kérelmezők egyéni körülményei, a szülők kora és betegsége, illetve az esetleges nemi diszkrimináció alapján sem látta igazoltnak, hogy visszatérésük Irakba, a Kurdisztáni Régióba, a 3. cikk sérelméhez vezetne, még akkor sem, ha anyagi lehetőségeik szerények, és korábban nem volt kapcsolatuk a régióval.

Mindezek alapján az eljáró Kamara 5–2 arányban úgy ítélte meg, hogy a kérelmezők kiutasítási határozatának végrehajtása nem jelentené az Egyezmény 3. cikkének sérelmét. A Kamara a svéd kormánynak egyhangúlag javasolja, hogy a kérelmezőket a döntés véglegessé válásáig ne utasítsa ki az országból.

Lemmens bíró párhuzamos indokolása szerint az ügy érdemi részét nem is kellett volna megvizsgálni, mivel a kérelmezők az első menedékkérelmük elbírálásától számított hat hónapot átlépték. Noha új körülmények megjelölésével új eljárást kívántak indítani, ez nem jelenti a hat hónapos határidő újraindulását, így a beadványt el kellett volna utasítani. Power-Forde bíró különvéleményéhez Zupančič bíró csatlakozott. A különvélemény szerint a belső áttelepülés csak három fontos garanciális feltétel esetén lehetséges.⁵ A szóban forgó területet a kiutasított személy biztonságosan meg tudja közelíteni, a személy bebocsátást nyerjen a területre, és le is tudjon telepedni ott. E három feltétel nem teljesülése esetén a kérelmező könnyen az ország olyan területén találhatja magát, ahol embertelen vagy megalázó bánásmódban részesíthetik. A különvéleményt megfogalmazó bíró az ENSZ Menekültügyi Főbiz-

tosság jelentése alapján kialakított véleménye szerint Irak központi részéről a Kurdisztáni Régióba történő utazás nem biztonságos, és a régióba bebocsátás után sem feltétlenül biztosított a biztonságos letelepedés lehetősége. A Bíróságnak tehát módosítania kellene gyakorlatán, és szigorúbban kellene vizsgálnia ezen feltételek teljesülését.

Kállai Péter

AZ EGYEZMÉNY 2. ÉS 3. CIKKE AZ ÉLETHEZ VALÓ JOG, A KÍNZÁS ÉS EMBERTELEN, MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD VAGY BÜNTETÉS TILALMA

D.N.M Svédország elleni ügye⁶

Az ügy körülményei. A kérelmező kurd szunnita, 2007. október 16-án kért menedékjogot a svéd bevándorlási hivataltól. Irak északi részén élt, Kirkuk városában, ahol egy évig titkos viszonyt folytatott egy szunnita nővel. 2007 júniusában azonban a nő fiútestvérei tudomást szereztek a kapcsolatról, és olókkal támadtak rá. Arra hivatkoztak, hogy megsértette a becsületüket, és ezért meg akarták gyilkolni. A nő ekkor eltűnt, azóta sem látták egymást. A kérelmező kórházba került, ahol egy ideig rendőri védelem alatt állt. Ez idő alatt a nő testvérei felgyújtották üzletét, és megfenyegették édesapját, aki engedelmesskedett nekik, és hozzájárulását adta a kérelmező meggyilkolásához. A rendőrséghez fordult, de mivel a „becsület nevében” elkövetett cselekményről volt szó, nem biztosítottak számára megfelelő védelmet. 2008. november 13-án a bevándorlási hivatal elutasította a menedékkérelmet. D.N.M történetét ellentmondásosnak és nem elég részletesnek ítélték, valamint megállapították, hogy az iraki közbiztonsági helyzet önmagában nem ad elég okot arra, hogy visszatérés esetén az Egyezmény 3. cikkének sérelmét kellene feltételezni. A hivatal azt is megállapította, hogy a kérelmező 2007 júniusa és szeptembere között Irakban maradt anélkül, hogy bármilyen veszélynek lett volna kitéve. Mivel a fenyegető testvérek a kapcsolatban részt vevő nőt nem bántották, ezért a hivatal nem látta megalapozottnak a fenyegetettséget. Fellebbezésében a kérelmező előadta, hogy a kérdéses időszakban rokonainál bujkált, valamint a rendőri védelem is csak rövid ideig tartott számára. Az országon belüli áttelepülés szintén nem tartotta biztonságosnak, mivel véleménye szerint fenyegetői az ország egész területén nyomára bukkantak volna. A bevándorlási bíróság nem találta ellentmondásosnak a történetek leírását, de an-

nak néhány részletét (például a nő későbbi meggyilkolását és a kérelmező boltjának felgyújtását) nem tekintette kellően bizonyítottnak. A bíróság azt is megállapította, hogy a történetek óta eltelt két év, ezért feltehetően a fenyegetettség mértéke csökkent. A bíróság az országon belüli (például a Kurdisztáni Régióba történő) áttelepülést biztonságosnak ítélte meg, így helyben hagyta a hivatal elutasító döntését. 2009. október 28-án a bevándorlási fellebbviteli bíróság a további fellebbezést elutasította.

D.N.M. az Egyezmény 2. és 3. cikkének sérelmére hivatkozva fordult a strasbourgi bírósághoz.

*A döntés.*⁷ A Kamara a kérelmet befogadhatónak minősítette, és jelen ügyben a két cikket elválaszthatatlannak találta, így azokat együtt vizsgálta. A kérelmező előadta, hogy Irakba történő kiutasítása esetén becsületbűntett áldozatává válna. Elmondása szerint az országon belüli áttelepülés biztonsági feltételei számára nem adóttak. A kérelmében előadottak alátámasztására szolgáló dokumentumokat sem tudta beszerezni otthonából. A rendőri védelem, amint kiderült, hogy becsülettel összefüggő cselekményekről lehet szó, származási országában megszűnt.

A svéd kormány az eljárásban a bevándorlási hivatal érveit hozta fel, a történet hitelességét kérdőjelezte meg a dokumentumok hiánya miatt, valamint azért, mert a kérelmező által elmondottak az eljárás során több ízben is megváltoztak. A kormány szerint a kérelmező nem tudta bizonyítani, hogy az országon belül nem kapott volna, vagy azt, hogy egyáltalán kért volna megfelelő védelmet a hatóságoktól. Annak sem adta jelét, hogy a konfliktust bármi módon rendezni próbálta volna. A kormány álláspontja szerint a kérelmező fiatal és munkaképes, így könnyedén fenn tudta volna tartani magát az ország olyan részein, ahova korábban nem volt kötődése, például a Kurdisztáni Régióban.

A strasbourgi bíróság emlékeztet arra, hogy az Egyezményhez csatlakozott államoknak joga van a nemzetközi joggal és nemzetközi szerződési kötelezettségeikkel összhangban a külföldiek belépését, tartózkodását és kiutasítását szabályozni. Ugyanakkor az Egyezmény 3. cikke magában foglalja azt, hogy a menedékkérő nem küldhető vissza olyan országba, ahol a 3. cikkben leírtaknak megfelelő bánásmód veszélyének lenne kitéve.⁸ A Bíróság megállapította, hogy kiutasítás esetén önmagában a közbiztonsági helyzet általában nem meríti ki a 3. cikkben leírt bánásmódot, bár annak lehetősége sem kizárható, hogy egy országban annyira elégtelen a közbiztonság szintje, hogy az oda való visszatérés elkerülhetetlenül a 3. cikk sérelméhez vezet. A Bíróság 2009 januárjában, az F.H. Svédország elleni

AZ EGYEZMÉNY 8. CIKKE
MAGÁN- ÉS CSALÁDI ÉLETHEZ
VALÓ JOG

*Röman Finnország elleni ügye*¹⁰

ügyében⁹ már megállapította, hogy az iraki helyzet nem olyan súlyos, hogy az oda történő visszaküldés önmagában sértené az embertelen és megalázó bánásmód tilalmát, sőt az elérhető nemzetközi és helyi jelentések alapján kijelenthető, hogy a közbiztonság némiképp javult az utóbbi időben.

A Bíróság megállapította, hogy a bevándorlási bíróság nem kérdőjelezte meg a kérelmező által elmondottak hitelességét, így a kérelmező által előadottakat a Bíróságnak sincs oka másként értékelni. A Bíróság a valós veszély tényét is a bevándorlási bírósághoz hasonlóan elismeri. A bevándorlási hivatal is elismerte, és az Irakról szóló jelentések is megerősítik, hogy becsülettel összefüggésben lévő bűncselekményekkel szemben az egyének általában nem részesülnek megfelelő védelemben az iraki hatóságok részéről. A Bíróság azonban az országon belüli áttelepülést biztonságosnak ítéli meg. A kérelmezőnek ugyan a Kurdisztáni Régióban semmilyen kapcsolata nincs, de Irak más részein is letelepedhet, ahol a szóban forgó nő közvetlen rokonai nem találják meg. Arra ugyanis nincs bizonyíték, hogy a nő testvérein kívül mások is valós fenyegetést jelentenek számára, vagy arra, hogy a fenyegető család különösen nagy befolyással rendelkezne Irak más területein. A Bíróság megállapítja, hogy Irak törzsi jellegű, és regionális kormányzásokon alapuló rendszerében az egyén védelmet kaphat az ország más részein akkor is, ha egy adott területen valós veszélynek van kitéve. Nincs ok feltételezni, hogy egy szunnita számára lehetetlen vagy különösen nehéz lenne biztonságos helyen letelepedni, hiszen a szunniták a lakosság egyharmadát alkotják, így a kérelmező kurd származása sem vezetne olyan bánásmóddhoz, ami az Egyezmény 2. vagy 3. cikkében foglalt tilalmakat sértené.

Mindezek alapján az eljáró Kamara 5-2 arányban úgy ítélte meg, hogy a kérelmező Irakba történő visszaküldése nem jelentené az Egyezmény 2. és 3. cikkeinek sérelmét.

Power-Forde bíró különvéleményéhez Zupančić bíró csatlakozott. Véleményük szerint a visszaküldés sértené a 3. cikkben foglalt tilalmat, mivel a Bíróság az M.Y.H és mások Svédország elleni ügyben is megállapította, hogy egy szunnita arab, támogató nélkül, nem tud belépni a Kurdisztáni Régióba. A Bíróság azon érvelése, hogy visszaküldés esetén a kérelmező számára nem lehetetlen olyan területet találni a szűk értelemben vett otthonán kívül, ahol le tud telepedni, túlzottan homályos és elnagyolt megfogalmazás, ami akkor, amikor egy személy életéről és biztonságáról van szó, megengedhetetlen.

Kállai Péter

Az ügy körülményei. A kérelmező házasságon kívüli gyermekként született 1954-ben. Édesanyja és a biológiai apja a születése után gyermektartási megállapodást kötöttek, amelyet a szociális hatóságok is hitelesítettek. 1961-ben, miután az édesanyja házasságot kötött, a kérelmező felvette a nevelőapja nevét. Bár a családjában soha nem került szóba a téma, a kérelmezőt elkezdte érdekelni a biológiai származása. 2001-ben felfedezte, hogy az egyházi nyilvántartásban, amely 1993-ig az egyetlen népeség-nyilvántartás volt Finnországban, az édesanyja férje mint a nevelőapja volt feltüntetve. A szociális hatóságok archívumában megtalálta a gyermektartási megállapodás másolatát is, így azonosítani tudta a biológiai apját.

A kérelmező 2003. február 6-án apaság bírói megállapítása iránti keresetet nyújtott be a biológiai apa ellen. A bíróság azonban elutasította a kérelmét, mivel az álláspontja szerint a finn jogszabályok nem teszik lehetővé az eljárás megindítását. Az 1976. október 1-jén hatályba lépett apasági törvény végrehajtásáról szóló jogszabály szerint ugyanis a törvény hatályba lépését megelőzően született gyermekek esetén az apaság megállapítása iránti keresetet a hatálybalépést követő öt éven belül, azaz 1981. október 1-je előtt kellett volna megindítani. A kerületi bíróság szerint az ötéves határidő lejárt előtt a kérelmező már nagykorú volt, ezért élhetett volna a törvény által biztosított lehetőséggel, így viszont a keresete elkészt volt. Ugyanezen a véleményen volt a másodfokon eljáró fellebbviteli bíróság és a legfelsőbb bíróság is.

2007-ben Röman titokban DNS-vizsgálatot végeztetett, amely 99,99%-os bizonyossággal megállapította, hogy az általa szolgáltatott minta a biológiai apjától származik. A biológiai apja 2008. július 3-án elhunyt.

Az EJEB-hez benyújtott panaszában a kérelmező azt kifogásolta, hogy az apasági törvény hatályba lépését megelőzően született gyermekek tekintetében megállapított ötéves határidő miatt nem kérhetette a biológiai apja apaságának törvényes megállapítását, emiatt pedig sérültek az Egyezmény 8. és 14. cikkében foglalt jogai.

*A döntés.*¹¹ A bíróság felidézte, hogy kialakult ítélkezési gyakorlata értelmében az apaság megállapítása iránti eljárások az Egyezmény 8. cikke szerinti magán- és családi élet tiszteletben tartásához fűző-

dő jog hatálya alá tartoznak. Megjegyezte ugyanakkor, hogy nem feladata az apasági vitákkal kapcsolatos kérelmekről az illetékes hatóságok helyett dönteni. Mérlegelnie kell viszont, hogy a hatóságok döntései összhangban álltak-e az egyezménnyel, ezért azt vizsgálta, hogy Finnország eleget tett-e a 8. cikkből fakadó pozitív kötelezettségeinek.

A testület utalt korábbi döntéseire, amelyekben elfogadta azt, ha az államok a családi kapcsolatok biztonságának és véglegességének garantálása érdekében az apasági perek megindítását korlátozott időtartamhoz kötötték. A határidő létezése tehát önmagában nem ellentétes az egyezménnyel. Azt kell tehát megvizsgálnia, hogy a határidő természete és alkalmazása megfelel-e a konvenció előírásainak. Ennek során azt mérlegelte, hogy az állam megfelelő egyensúlyt teremtett-e az érintettek jogai és érdekei között. Egyrészt az embereknek joguk van megismerni a származásukat, másrészt viszont nem kétséges, hogy a vélt apának érdekében áll, hogy védve legyen az olyan tényekre irányuló keresetektől, amelyek hosszú időre nyúlnak vissza. Felmerülhetnek továbbá más érdekek is, különösen a vélt apa családjaé, valamint a jogbiztonsághoz fűződő általános érdek, amelyeket figyelembe kell venni. Az „érdekek mérlegelésének tesztjénél” az EJEB számos tényezőt figyelembe vesz: teljesültek-e a törvényben megszabott határidő lejártá előtt és után az apasági per megindításához szükséges feltételek, létezik-e alternatív elégtétel arra az esetre, ha az eljárás elkésztetnek minősülne. Utóbbi magában foglalhatja például a határidő újbóli megnyílását lehetővé tevő jogorvoslatokat, valamint a határidő alkalmazása alóli kivételt olyan esetekben, amikor az érintett annak lejártaát követően szerez tudomást a származásáról.

A bíróság megjegyezte, hogy a kérelmező 22 éves volt, amikor az apasági törvény hatályba lépett, és 27 éves korában telt le a határidő. A biológiai apja kiléte ugyanakkor csak 2001 decemberében lett ismert a számára. Amikor viszont az apasági per 2003-ban megindult, a jogszabályban foglalt öt éves határidőt szigorúan alkalmazták. A jogalkotó ugyanis nem tett lehetővé alternatív elégtételt a kérelmező esetében, mivel rendkívüli jogorvoslatok keretében sem kezdődhetett volna újra a határidő, és a legfelsőbb bíróság sem biztosított kivételt a határidő alkalmazása alól.

Az EJEB hangsúlyozta ezzel kapcsolatban, hogy az államok jelentős része nem ír elő határidőt azok számára, akik apasági pert kívánnak indítani. Kialakult egy olyan tendencia, amely szerint a gyermek apai származásának megállapításához fűződő jogát szélesebb körű védelemben részesítik. Ezzel párhuzamosan a testület is többször kimondta már, hogy nehe-

zen fogadja el az olyan rugalmatlan határidőket, amelyek semmilyen kivételt sem biztosítanak az egyének számára. A fő probléma ezért a korlátozás abszolút jellege volt, amely miatt Röman nem kérhette, hogy a biológiai apaság tényét bíróság állapítsa meg. Annak ellenére fosztották meg őt ettől a lehetőségtől, hogy nem volt abban a helyzetben, hogy a törvényben előírt határidőn belül bírósághoz forduljon. A meghatározott időintervallum alatt ugyanis semmi oka nem volt a származásának megkérdőjelezésére.

A testület kiemelte továbbá, hogy a kérelmező által indított eljárások idején a finn legfelsőbb bíróság gyakorlatában nagyobb súllyal estek latba az általános érdekek, valamint a vélt apa és családjának jogai és érdekei, mint a gyermek joga a származásának bírói megállapításához. A finn bíróságoknak így nem volt lehetőségük összemérni a felmerülő érdekeket, csak azt állapíthatták meg, hogy a kérelmező keresete elkésztett volt. A bíróság szerint ugyanakkor Röman keresetindítási jogának ilyen jellegű korlátozása nem állt arányban az általa elérni kívánt céllal.

Az EJEB végül megállapította, hogy az apasági perek megindítása tekintetében a szigorú határidő alkalmazása, és a versengő érdekek bírói mérlegelésének hiánya ellentétes a magánélet tiszteletben tartásához fűződő jog alapvető lényegével. Finnország nem teremtett kellő egyensúlyt a különböző érdekek között, ezért nem biztosította megfelelő módon a kérelmező magánéletének tiszteletben tartását. Következésképpen sérült az Egyezmény 8. cikke.

A bíróság a kérelem fennmaradó részét nem tartotta szükségesnek külön vizsgálni.

Kommentár. Az EJEB ismét megállapította, hogy az apasági perek megindítására törvényben előírt határidők merev alkalmazása sérti az érintettek magánélet tiszteletben tartásához fűződő jogát, amennyiben a szabályozás bizonyos kivételes esetekben nem biztosítja a lehetőséget az érintett számára, hogy bírósághoz forduljon a törvényben foglalt határidő lejártaát követően is. A testület ezzel az ítéletével azt a tendenciát erősíti, amely szerint mindenkinek joga van bírósági úton elismertetni biológiai származását.

Buzás Péter

AZ EGYEZMÉNY 9. CIKKE GONDOLAT-, LELKIISMERET- ÉS VALLÁSSZABADSÁG

Eweida és mások Egyesült Királyság elleni ügye¹²

Az ügy körülményei. Az első kérelmező az 1951-es születésű Eweida asszony volt, aki vallását gyakorló

kopt keresztény. A British Airways (a továbbiakban: BA) alkalmazásában állt, és munkakörénél fogva ahol folyamatosan került kapcsolatba utasokkal. A BA 2004-ben öltözködési szabályzatot fogadott el, amely női dolgozók esetében nyitott nyakú blúzt írt elő, melyhez nyakkendőt is viselni kellett. Eweida asszony 2006-ig a vallási elköteleződését jelző keresztet az öltözéke alatt hordta, ekkor azonban úgy döntött, hogy látható módon fogja viselni azt. A fellebbezője kérte, hogy rejtse el a keresztet, amit meg is tett, később azonban ismét láthatóvá tette, majd az ismételt figyelmeztetésre elrejtette. Figyelmeztették, hogy amennyiben nem hajlandó eleget tenni a szabályzatban foglaltaknak, akkor hazaküldik, és a távollét idejére nem kap fizetést. A későbbiek folyamán adminisztratív munkakört ajánlottak fel számára, ahol nem volt relevanciája az egyén öltözékének, azonban ezt visszautasította. Addigra már az országos sajtó is foglalkozott a kérdéssel, ezért a BA új öltözködési szabályzatot fogadott el, amelyben engedélyezte a vallási szimbólumok viselését. Eweida asszony ezt követően ismételen munkába állt, ugyanakkor a BA nem volt hajlandó kompenzációt fizetni arra a keresetkiesésre vonatkozóan, amelyet a munkából való távollétre kényszerülés okozott számára. A kérelmező bírósághoz fordult, ahol közvetett diszkriminációra és az Egyezmény 9. cikkében biztosított jogának sérelmére hivatkozott. Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a kérelme nem megalapozott, mivel a keresztény hit nem követeli meg a jelképnek tekintett kereszt látható viselését, ez a fajta megoldás saját választásának tekinthető. A fellebbezési eljárás során a kérelmét szintén elutasították. A közvetett diszkriminációval kapcsolatban a tagállami igazságszolgáltatás pedig azon az alapon nem adott helyt a kérelemnek, hogy annak megállapításához egy jól körülhatárolható csoport léte szükséges, amely feltétel jelen ügyben nem teljesült.

A második kérelmező az 1955-ös születésű Chaplin asszony, aki gyakorló keresztény. 1971 óta egy jól látható keresztet visel a nyakán lévő láncon. Egy állami kórház alkalmazásában állt, és az ügy alapjául szolgáló eset idején a geriátriai osztályon dolgozott. Az intézet öltözködési szabályzata szerint – amely egyébként az egészségügyi minisztérium irányításán alapult – 2007. júniusától a nővérek egyenruhája egy V-nyakkivágású köpenyt is magában foglalt. Chaplin asszonyt ezzel összefüggésben arra kérték, hogy távolítsa el a nyakláncot és a keresztet, figyelemmel arra, hogy az balesetet okozhat, amennyiben egy idősebb páciens belekapaszkodik. Chaplin asszony bírósághoz fordult, arra való hivatkozással, hogy vallási alapon közvetlen és közvetett diszk-

rimináció áldozata lett az intézkedések következtében. A munkaügyi törvényszék arra hivatkozva utasította el a kérelmet, hogy a kórház intézkedése nem vallási alapon, hanem egészségügyi és biztonsági okok alapján alapszik.

A harmadik kérelmező az 1960-as születésű Ladele asszony, aki szintén keresztény. Vallja, hogy a házasság egy férfi és egy nő élethosszig tartó szövetsége, egyúttal határozott véleménye, hogy az azonos neműek élettársi kapcsolata az isteni törvények ellen való. Egy helyi önkormányzatnál dolgozott, amely a méltóság és a egyenlőség mindenkit megillető elve alapján működött. 2002-ben Ladele asszony itt anyakönyvvezető lett, és a születések, halálozások, valamint házasságkötések anyakönyvezését végezte. Az ügy alapjául szolgáló eset egy 2005-ben hatályba lépő törvényi rendelkezéssel függ össze, amely lehetővé tette az élettársi kapcsolat nyilvántartásba vételét azonos nemű párok számára. Ezt követően valamennyi anyakönyvvezetőt kötelezték az élettársi kapcsolatok anyakönyvezésére. A kérelmezőt is arra kérték, hogy írja alá, miszerint vállalja, hogy hivatalos személyként közreműködik élettársi kapcsolatok nyilvántartásba vételi ceremóniáiban. A kérelmező, tekintettel arra, hogy az azonos neműek élettársi kapcsolatára vonatkozó szabályozást a vallási meggyőződésével ellentétesnek tekintette, megtagadta a beleegyezést, egyúttal kérte, hogy a helyi önkormányzat tegyen intézkedéseket vallási meggyőződésére figyelemmel. Végül arra kérték, hogy írjon alá egy olyan munkaköri leírást, amely szerint csak az élettársi kapcsolatok nyilvántartásba vételével kapcsolatos adminisztratív feladatokat kell ellátnia, ugyanakkor ceremóniák lebonyolítására nem lenne kötelezhető. A kérelmező bírósághoz fordult annak megállapítása érdekében, hogy vallási meggyőződése miatt közvetlen és közvetett diszkrimináció érte. A bírósági eljárás úgy találta, hogy az anyakönyvezéssel kapcsolatos szolgáltatások diszkriminációmentes nyújtása legitim célnak és arányos követelménynek tekinthető.

A negyedik kérelmező az 1961-es születésű McFarlane úr, aki szintén meggyőződéses keresztény. Meggyőződése szerint a homoszexuális tevékenység a Biblia tanaival ellentétes. 2003-tól 2008-ig tanácsadóként dolgozott egy párterápiával és szexuális tanácsadással foglalkozó privát cégnél. A szervezet olyan egy etikai és működési szabályzattal rendelkezett, amely kifejezetten előírta a dolgozók számára, hogy munkájukat előítélet-mentesen, hátrányos megkülönböztetés alkalmazása nélkül végezzék. Noha fenntartásai voltak az azonos nemű párokkal kapcsolatos tanácsadást illetően, azonban elfogadta, hogy

a tanácsadás nem jelenti a kapcsolat hivatalos elismerését. McFarlane urat 2008-ban durva etikai vétés miatt elbocsátották, arra hivatkozással, hogy saját bevallása szerint is bár elfogadja az intézet politikáját és elvégzi az azonos neműekkel kapcsolatos tanácsadást, azonban mindez a meggyőződésével szöges ellentétben áll. Erre figyelemmel arra a megállapításra jutottak, hogy nem várható el McFarlane úrtól, hogy a munkaadója alapelveinek megfelelően képes legyen elvégezni a munkáját. A hazai bírósági eljárásban arra hivatkozással utasították el, hogy nem szenvedett közvetlen hátrányos megkülönböztetéstől, ugyanis nem a vallási meggyőződése, hanem amiatt került elbocsátásra, mert nem volt képes eleget tenni a munkahely erkölcsi alapvetésében foglaltaknak.

A kérelmezők az EJEB előtt arra hivatkoztak, hogy a tagállami jogrendszer nem tudta érdemben megvédeni őket a vallásuk gyakorlásának jogában. Az első, második és negyedik kérelmező szerint az elszenvedett hátrányok az Egyezmény 9. cikkében foglalt jogukat sértették, míg a harmadik kérelmező az Egyezmény 14. és 9. cikkének együttes sérelmének megállapítását kérte.

A döntés¹³. A kormány szerint egyik esetben sem történt Egyezmény-sértés. A második kérelmezővel összefüggésben az EJEB egyetértett a kormánnyal, miszerint Chaplin asszony valóban nem merítette ki a hazai jogorvoslati lehetőségeket, ezért a közvetlen diszkriminációt az Egyezmény 9. cikkének a 14. cikkével való összefüggésében az EJEB nem vizsgálta. Az EJEB valamennyi kérelmét befogadhatónak találta kivéve a második kérelmező esetében a közvetlen diszkriminációra vonatkozó részt. A kormány az első, második és negyedik kérelmező vonatkozásában arra hivatkozott, hogy az Egyezmény 9. cikkének védelme nem vonatkozik valamennyi vallási vagy lelkiismereti motivációjú cselekményre és viselkedésre. Az olyan cselekvés vagy vallási jellegű tevékenység, amely nem minősül az adott vallás gyakorlása általánosan elfogadott formájának, kívül esik az egyezmény szerinti védelmen. A kormány álláspontja szerint valamennyi kérelmező esetében ilyen helyzetről beszélhetünk.

Az EJEB az Egyezmény 9. cikkével kapcsolatosan megállapította, hogy a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadsága a demokratikus társadalom egyik legfontosabb alapköve. A hitbeli szabadság elsődlegesen az egyéni gondolatra és lelkiismeretre tartozik. A vallásos és világnézeti hit, a meggyőződés és annak megváltoztatására vonatkozó szabadság ezért abszolút és korlátlan. A hit kinyilvánítása szintén védett, mivel azonban hatással lehet mások-

ra, Ea. 9. cikk 2. bekezdésében foglalt korlátozásnak vethető alá. Az államok kötelessége a negatív vallásszabadság (annak a szabadsága, hogy valaki ne gyakoroljon semmilyen vallást) és pozitív vallásszabadság, valamint az egyéni és közösségi érdekek közötti egyensúly, megteremtése. A gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadság olyan nézeteket jelent, amelyek rendelkeznek a kőgencia, komolyság, kohézió és fontosság bizonyos szintjével, de ezen túl az állam nem kérdőjelezheti meg semmilyen módon valamely hit vagy nézet, vagy annak kinyilvánítása legitimitását. Ugyanakkor nem mondható, hogy minden cselekmény, amelyet valamilyen módon hit inspirál, motivál vagy befolyásol, a hit „kinyilvánításának” minősülne. Így például a hitet nem közvetlen módon kifejező cselekmények vagy mulasztások, amelyek csak távolról kapcsolódnak egy hittételhez, a védelem körén kívül esnek. Mindez azonban nem jelenti, hogy a kérelmezőnek kellene bizonyítania, hogy valamely cselekedet a hit kinyilvánítása körébe tartozik, hanem azt a konkrét eset tényei alapján kell eldönteni.

A konkrét ügyekben a bíróság az egyes kérelmezők tekintetében a releváns tényeket külön-külön vizsgálta. Eweida asszony ügyével kapcsolatban a bíróság megállapította, hogy viselkedése a vallási meggyőződése manifesztumának tekinthető, és mint ilyen az Egyezmény 9. cikkének védelme alatta áll. Az, hogy a British Airways megtagadta, hogy a kérelmező a pozíciójában maradjon, és egyúttal viselje a keresztet, beavatkozásnak tekinthető a vallásgyakorlásának jogába. Azonban, mivel a beavatkozás nem közvetlenül az állam részéről érte a kérelmezőt, ezért a bíróságnak meg kellett vizsgálnia azt is, hogy – figyelembe véve az ügy összes körülményét – Eweida asszony joga a vallás szabad gyakorlására megfelelően védve volt-e a tagállami jog által, és sikerült-e megtalálni az egyensúlyt a kérelmező és mások jogai között. Ezzel összefüggésben az EJEB fontosnak tekintette a tagállami bíróság azon érveit miszerint az öltözködési szabályzat BA általi bevezetése legitim célnak tekinthető a cég egységes arculata kialakítása tekintetében. Hangsúlyos eleme volt az is az ügynek, hogy az öltözködési szabályzat évek óta alkalmazandó volt, ugyanakkor soha semmilyen problémát nem okozott, illetve nem elhanyagolható körülmény az is, hogy a kérelmezőnek a BA azonos fizetés mellett adminisztratív munkakört is feljárnított. Mindezen körülményeket az EJEB figyelembe vette. Ennek ellenére azt állapította meg, hogy jelen ügyben nem sikerült maradéktalanul megtalálni a méltányos egyensúlyt Eweida asszony vallása kinyilatkoztatására vonatkozó elhatározása, valamint a munkáltató azon ér-

deke között, hogy egységes vállalati arculatot alakítson ki. Az EJEK megállapította, hogy bár ez utóbbi érték kellően fontosnak tekinthető, a tagállami hatóságok túl nagy súllyal vették figyelembe. A kérelmező keresztje ugyanis kellően visszafogott volt ahhoz, hogy ne vonjon le a megjelenés komolyságából. Ezt támasztja alá az is, hogy a BA a későbbiekben hajlandó volt módosítani az öltözködési szabályzatot, lehetővé téve a vallási szimbólumok viselését. Az EJEK megállapította, hogy jelen ügyben a hatóságok nem tudták érdemben megvédeni a kérelmezőnek az Egyezmény 9. cikkében foglalt jogát. A 9. cikk sérelmének megállapítását követően a Bíróság nem látta szükségesnek a kérelmező ügyét az Egyezmény 14. cikkének a 9. cikkel való összefüggésében is megvizsgálni.

Chaplin asszony ügyében az EJEK más következtetésre jutott. A Bíróság szerint a kérelmező vallásgyakorlásának meghatározó eleme a kereszt látható viselése. Ugyanakkor az indoklás, amely alapján kérték a kereszt ideiglenes levételére – vagyis az egészség védelme és a biztonság – erős érveket tartalmaz. Az egészségügyi intézmény szakmai vezetői sokkal inkább képesek megítélni egy ruhadarab, ékszer stb. viselésének az adott munkakör ellátásával kapcsolatos kockázatát. Ez olyan szakmai kérdésnek tekinthető, amely egy bírósági eljárásban – főleg egy nemzetközi bíróság előtt – kevésbé megítélhető, mint az egészségügyi intézmény keretei között. Erre tekintettel ebben az ügyben az EJEK nem állapította meg sem az Egyezmény 9. cikkének, sem a 14. cikkének sérelmét.

A harmadik kérelmező ügyében az EJEK elfogadta a kérelmező állítását, miszerint az a tény, hogy valamennyi anyakönyvvezető esetében kötelező az azonos nemű párok regisztrációjával kapcsolatos feladatok ellátása is, őt különösen rosszul érintette vallási meggyőződése miatt. Így vizsgálandó, hogy az, hogy a helyi önkormányzat nem tett kivételt a kérelmező esetében, az egyezmény 14. cikkét sértő közvetett diszkriminációt valósít-e meg. Az önkormányzat legitim célt követett, amikor biztosítani kívánta a külön- és azonos nemű párok egyenlőségét, és ennek érdekében indokolt volt valamennyi alkalmazottól megkövetelni, hogy tevékenységük során diszkriminációtól mentesen járjanak el. A tagállami hatóságok meglehetősen széles mérlegelési jogkörrel rendelkeznek, amikor egymással szemben álló, egyezményben foglalt jogok ütköznek. Jelen esetben az egyensúlyi helyzet megteremtése érdekében az állam nem lépte át az EJEK által is biztosított mérlegelési határait, így nem állapítható meg az egyezmény 14. cikkének a 9. cikkel való összefüggésben történő sérelme.

A negyedik indítványozó elsődleges kérelme az egyezmény 9. cikkén alapult, bár kérte a 14. cikk sérelmének megállapítását is a 9. cikkel összefüggésben. Az EJEK elfogadta, hogy McFarlane úr vallási meggyőződése miatt tagadta meg a homoszexuális párok számára a tanácsadást. Ebből következően az állam pozitív kötelezettsége, hogy az egyezmény 9. cikke alapján védje a kérelmező jogait. A bíróságnak jelen ügyben is azt kellett tehát megállapítania, hogy az államnak sikerült-e megtalálnia a versengő értékek közötti egyensúlyt. Az EJEK szerint a munkahely elvesztése meglehetősen súlyos következménynek tekinthető. Másrészt kiemelte, hogy a kérelmező által is elvégzett képzés során egyértelművé kellett volna válnia, hogy a munkáltató filozófiájának középpontjában az esélyegyenlőség áll, következésképpen nem lehetséges a szolgáltatásokat igénybe vevők között nemi irányultság alapján válogatni. A tagállam ebben az esetben sem lépte túl a jogok ütközése esetére az EJEK által biztosított meglehetősen széles mérlegelési jogkört.

Mészáros Gábor

AZ ELSŐ KIEGÉSZÍTŐ JEGYZŐKÖNYV I. CIKKE A TULAJDONHOZ VALÓ JOG

N.K.M. Magyarország elleni ügye¹⁴

Az ügy körülményei. A kérelmező 30 éven át volt köztisztviselő egy minisztérium szolgálatában. 2011 május 27-én 2011. július 28-iki hatállyal elbocsátották. Elbocsátása része volt az egész közszolgálatot érintő hasonló intézkedési hullámnak. A törvény szerint elbocsátásakor jogosult volt kéthavi illetményre (2011. június és július hónapra vonatkozóan, amely időszak alatt a munkavégzés alól fel volt mentve). Továbbá, a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény 19. § (2) bek. g) pontja alapján nyolchavi illetményre, valamint egy meg nem határozott összegre volt jogosult, amely a fel nem használt fizetett szabadságát kompenzálja.

Ezeket a juttatásokat – a 2011-ben ki nem vett szabadságnak megfelelő összeget kivéve – utóbb 98 %-os adónak vetették alá, az illetmény 3,5 millió forint feletti részére vonatkozóan. Ez a rész a kérelmező esetében 2,4 millió forintot tett ki. Így összeségében a végkielégítés 52%-át tette ki az adóteher, szemben az irányadó általános személyi jövedelemadó 16%-os rátájával az adott időszakban.

Az adó összegét a kérelmező nem kapta meg; azt a munkáltató visszatartotta, és közvetlenül az adóhatóságnak utalta át.

A kérelmező az 1. Kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkében foglalt tulajdonhoz való jogának sérelmét állította önállóan, valamint a 14. cikkel összefüggésben; továbbá a 13. cikket is sérelmezte.

*A döntés.*¹⁵ A felek nem vitatták, hogy beavatkozás történt a kérelmező javai békés élvezetéhez fűződő jogába. Ugyanakkor, a Bíróság szükségesnek látta ezt a kérdést részletesebben vizsgálni; ugyanis a korábbi joggyakorlat alapján nem tekinthető egyértelműnek, hogy az intézkedés közérdeket szolgált-e.

A kormány szerint a beavatkozás a társadalom igazságérzetének kielégítését, valamint az államháztartás védelmének legitim célját szolgálta. A kormány szerint ezek a közérdekű célok az EU szerint is elismertek, amennyiben az Unió is fellépett a túlzott végkielégítések ellen, mivel azok sokszor önmagukban sértették a társadalom igazságérzetét, és hozzájárultak a pénzügyi válsághoz.

Az állam szerint az adókimetítés, amelynek tekintetében az államok széles mérlegelési szabadságot élveznek, a legmegfelelőbb megoldás az említett közérdekű célok eléréséhez, és a kivetett adó nem is terhelte aránytalanul a kérelmezőt, hiszen csak a 3,5 millió forint fölötti részre vonatkozott, ami pedig 16 havi átlagfizetésnek felel meg.

A kérelmező szerint az adókimetítés indokolása – a társadalom igazságérzetének védelme – totalitáriánus államokra emlékeztet, és legalábbis túl tág ahhoz, hogy megfeleljen az Egyezményből fakadó előreláthatóság követelményének. Azaz nem tekinthető sem “törvényben előírtnak”, sem “általános érdeket követőnek.” Továbbá aránytalan és túlzott terhet rótt rá az intézkedés, mivel egy évig volt munka nélkül, amely időszak alatt a hirtelen megvont végkielégítésre sem támaszkodhatott.

A Bíróság először megvizsgálta, hogy egyáltalán az 1. Kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikke értelmében vett “javakról” van-e szó, tekintve, hogy a kérelmező soha nem került a végkielégítés egészének birtokába, mivel a különadót a hatóságok közvetlenül visszatartották. A “javak” egyezménybeli autonóm fogalma alá akkor tartozik valami, ha az eset összes körülményének fényében valamely tartalmi érdekhöz fűződő jogcím fennállása megállapítható. “Javakról” lehet szó nem csak “létező javak” esetén, hanem olyan igények esetén is, amelyekre nézve a kérelmező törvényes várakozással bír.

Törvényes várakozásról van szó akkor, ha az igényhez fűződő érdek a nemzeti jogban kellő alappal bír, például, ha a hazai bíróságok gyakorlata szerint fennáll. Ezzel szemben nem áll fenn törvényes várakozás, ha a hazai jog megfelelő értelmezését és

alkalmazását illetően vita állt fenn, és a hazai bíróságok elutasították a kérelmező érveit. A jelen ügyben a Bíróság szerint a végkielégítés az 1. Kiegészítő jegyzőkönyvben védett szubsztantív érdekek minőségű, mivel kétségtelen, hogy a végkielégítést “már megkeresték, illetve határozottan kifizetendő,” különösen, hogy az Alkotmánybíróság olyannak tekintette ezt az összeget, mint amely feltétlen törvényi jogosultságból ered, amely nem függ további jogvitától vagy bírói döntéstől, ha egyszer a szolgálati viszony véget ért. Továbbá, maga az a tény, hogy adót vetettek ki rá, mutatja, hogy erre a bevételre az állam is fennálló jövedelemként tekintett.

Szociálpolitikai váltás esetén ugyanakkor megváltoztatható a végkielégítésekre vonatkozó törvényi vállalás, és az államok széles mérlegelési jogkörrel rendelkeznek ennek megítélésére, különösen, ha “törvényes várakozásról”, és nem “fennálló javakról” van szó. Ilyenkor a Bíróság mindaddig a törvényhozóra bízta annak megítélését, hogy mi szolgálja a közérdeket, amíg az nem nélkülöz nyilvánvalóan minden ésszerű alapot. Ennek ellenére a várakozás természete befolyásolja a vizsgálat eredményét. Egy köztisztviselő esetén, akire speciális jogi rezsim vonatkozik, és aki elfogadta bizonyos alapjogainak korlátozását, valamint fizetésének törvény általi egyoldalú meghatározását, a törvényileg megígért végkielégítés hosszú távú várakozást jelent a köztisztviselő oldalán, és elköteleződést az állam oldaláról. Hosszú távú várakozásokat, amelyeket sok év változatlan törvényi garanciája erősít meg, nem lehet egykönnyen félre tenni. A jognak védenie kell azt a bizalmat, amelyet a törvényhozási vállalással keltettek. A jó kormányzás a kormányzottak és a kormányzók közötti bizalmon nyugszik. Ha ezt a bizalmat nem tartják fenn, és nem védik, a kormányzatnak nem fognak hinni, és a közszolgálatban dolgozók sem e feltételezés szerint fogják rendezni dolgaikat, amit erősebb lojalitásuk megkövetelne. A konkrét ügyben a kérelmező az államban bízva végezte az állam számára szolgálatát, amely körülményt nem lehet megfelelő indokok nélkül félre tenni.

Továbbá, a végkielégítés nem csupán pénzbeli szolgáltatás; szociális funkcióval is bír, mivel a végkielégítésre való jogosultságot inkább szociálisan fontos intézkedésnek kell tekinteni, melynek célja a feleslegessé vált munkaerő számára a munkaerőpiacon való maradás elősegítése. A Bíróság úgy találja, hogy a törvényben garantált végkielégítés (akár közszolgálatnak, akár másoknak) törvényi jogosultságot testesít meg, nem pusztán *ex gratia* juttatást, hanem szerzett jogot. Csakúgy, mint a jogként járó nyugdíjnal, a végkielégítés is tulajdoni védelmet élvez, és

a vonatkozó szabályozás megváltoztatásánál különösen fontos, hogy a törvényhozó biztosított-e átmeneti időszakot, amely alatt alkalmazkodni lehet az új rendszerhez.

Ami a beavatkozás meglétét illeti, az EJEK szerint meg kell vizsgálni, hogy az intézkedés méltányos egyensúlyt valósít-e meg a közösség általános érdeke és az egyén alapvető jogainak védelme között. Ehhez az arányosság ésszerű viszonyának kell fennállnia az alkalmazott eszközök és a kitűzött célok között. Az a kérdés, hogy a kérelmező speciális körülményei között az adójogi szabály alkalmazása nem sújtotta-e ésszerűtlen teherrel, vagy nem ásta-e alá alapvetően a pénzügyi helyzetét.

Bizonyos esetekben a tulajdon elvesztése nem jelenti a tulajdontól „megfosztást” (1. Kieg. jk. 1. cikk (1) bekezdés, 2. mondat), hanem a javak köz érdekében történő használata szabályozásának minősül (1. cikk (2) bekezdés). A Bíróság nem tartotta szükségesnek eldönteni, hogy ezek közül melyik áll fenn a jelen helyzetben, mivel a „megfosztás” is a tulajdon békés élvezetébe való beavatkozás speciális esetének tekintendő, így az általános szabály (1. cikk (1) bek. 1. mondatban foglalt tulajdoni garancia) alapján vizsgálendő. Egy általános társadalompolitikai intézkedésnél nem az a döntő, hogy megfosztásnak vagy „a használat szabályozásának” tekintendő, mivel az igazolás kérdését uraló elvek lényegében ugyanazok mindkét esetben, azaz a beavatkozásnak legitim cél érdekében kell történnie, és őriznie kell a méltányos egyensúlyt a cél és az egyéni tulajdoni jogok között. Egy törvényes várakozást megszüntető törvénymódosítás továbbá önmagában is a javakba való beavatkozás lehet. A felek nem vitatták, hogy a javak békés élvezetébe beavatkozás történt, tehát a Bíróság az 1. Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikk (1) bekezdése, valamint az adófizetéssel kapcsolatos második bekezdésbeli szabály alapján vizsgálja meg a beavatkozás igazolhatóságát.

Ami a beavatkozás jogszerűségét illeti, az EJEK az általános elvek között hangsúlyozza, hogy az a jogalap formális meglétén túl tartalmazza a hozzáférhetőség, világosság és előreláthatóság követelményét a tulajdoni ügyekben is. Az előreláthatóság különösen az önkényes beavatkozások elleni védelmet jelenti, ami minimális eljárási garanciákkal is jár. Ugyanakkor az általános társadalom- és gazdaságpolitika területén a hazai törvényhozó különösen széles mérlegelési jogkörrel bír, amihez adóügyekben az államoknak engedett további mozgástér járulhat a jogszerűségi teszt megszilárdult joggyakorlata szerint. Visszaható hatályú adótörvény lehet indokolt a törvény technikai hibáinak korrigálására vagy változó adószabályok miatt keletkező hirtelen jövede-

lemnövekedés megelőzésére. Jelen ügyben azonban nem volt kimutatható ilyesféle törvényi hiba.

Az elvek alkalmazásakor a konkrét esetben a Bíróság megállapította, hogy a kérdéses intézkedés rendelkezik visszaható elemekkel, mivel a munka, amelynek tekintetében járt volna, az alkalmazandó törvény hatályba lépése előtt történt. Az EJEK hangsúlyozta a törvényhozási folyamat bizonyos sajátosságait is; a kétszerei alkotmánybírói megsemmisítést és az Alkotmánybíróság hatáskörcsökkentéséből fakadó korlátozott felülvizsgálati lehetőséget. Ennek ellenére – bár némi kétségnek adott hangot az újonnan elfogadott törvény alkotmányossága, így jogszerűsége kapcsán –, az EJEK a fiskális politika területén az államoknak engedett pótlólagos deferencia miatt elfogadta az intézkedés jogszerűségét.

Ami a közérdek meglétét illeti, a Bíróság ismét hangsúlyozta, hogy a nemzeti hatóságok elvileg jobban meg tudják ítélni, mint egy nemzetközi bíróság, hogy egy adott társadalomban mi áll a „köz érdek”-ben, amely amúgy is szükségszerűen tág fogalom. Az adókiivetés elvileg beavatkozás a tulajdonhoz való jogba, amely azonban az 1. cikk (2) bekezdésében foglalt adózási kivétel szerint kifejezetten igazolható. Az adófajták meghatározása és egyéb adókérdések terén az állam széles mérlegelési joggal rendelkezik. Ugyanakkor a Bíróság irrelevánsnak tartja a kormány hivatkozását az Európai Bizottság egyik javaslatára, amely a pénzügyi szektor túlzott kifizetéseivel és ezzel összefüggő túlzott kockázatvállalásával kapcsolatos, hiszen egy köztisztviselő az alárendeltség szabályozott környezetében dolgozik. Ettől függetlenül az EJEK elfogadta, hogy a „népesség társadalmi igazságosság-érzete”, az államháztartás védelmével és a közterhek elosztásával együtt az Egyezmény szempontjából legitim célnak tekinthető. Az EJEK – érdekes módon – ugyanakkor „komoly kétségeit” fejezte ki abban a tekintetben, hogy az intézkedés (a megadóztatás) adekvát eszköz volt-e a cél eléréséhez, hiszen a közérdekkel ellentétes végkielégítési összegeket lehetett volna csökkenteni is, illetve a szabályokat is meg lehetett volna változtatni.

Ennek megjegyzése ellenére az EJEK továbblépett az arányossági vizsgálatra. Az általános elvek tekintetében itt is hangsúlyozta, hogy az arányosság méltányos egyensúlyt követel meg a közösség általános érdeke és az egyéni jogok között, valamint azt, hogy ésszerű arányossági viszony álljon fel a megvalósítandó cél és az alkalmazott eszköz között. Másrészt itt is kiemeli a Bíróság a széles mérlegelési jogkört, ami ugyan nem járhat azzal, hogy az EJEK lemond a felülvizsgálatról. A felülvizsgálat a kérelmező személyes helyzetét, jóhiszeműségét is figyelembe veszi. A körülmények összességének mér-

legelése azért fontos, hogy az Egyezményben garantált jogok „gyakorlatiak és hatékonyak”, ne pedig elméletiek és illuzórikusak legyenek. Az adókivetés tekintetében az arányosság vizsgálatánál releváns, hogy megfelelő módszereket alkalmazott-e a törvényhozó, ideértve alapvető eljárási standardokat, amelyek kizárják az önkényességet.

Az elveknek a konkrét esetre való alkalmazásakor a Bíróság ismét hangsúlyozta a széles mérlegelési jogkört, amely alapján az államok a társadalmi igazságosság és a gazdasági jóllét érdekében akár módosíthatják is a végkielégítés mértékét. Ugyanakkor az ilyen intézkedések nem lehetnek diszkriminatívak, és meg kell felelniük az arányosság követelményének. A jelen esetben alkalmazott adórátája jelentősen túllépte a többi jövedelemre vonatkozó adórátát (az egész végkielégítésre vetítve is 52%, szemben a 16%-os általános személyi jövedelemadóval), beleértve a magánszektorban fizetett végkielégítések adóterhét. Ezt a Bíróság figyelembe veszi, de nem dönt *in abstracto* úgy, hogy pusztán emiatt konfiskatóriusnak minősülne a kifogásolt intézkedés. A mérlegelési zóna miatt az alkalmazandó adórátája nem lehet önmagában döntő. Ugyanakkor a körülbelül háromszoros adót olyan kérelmezőre vetették ki, aki törvényileg volt jogosult a végkielégítésre, és akinek a jóhiszeműségét senki nem kérdőjelezte meg, sem azt, hogy a végkielégítés a munkaerő-piaci reintegrációt szolgálja. Úgy tűnik, semmilyen más az államtól származó jövedelmet nem vetettek alá hasonlóan magas adónak. Annak a kormányzati érvnek sem találni alapját az aktában, amely szerint a magasabb beosztású köztisztviselők befolyással lehettek saját munkavállalói juttatásaikra, amely jelenséget csak célzott adóztatással lehetne ellensúlyozni. Másrészt a kérelmező jelentős jövedelemtől esett el egy olyan időszakban, amikor jelentős személyes nehézségekkel kellett megküzdenie, mivel munkanélküli lett. Ráadásul munkanélkülisége idején váratlanul és hirtelen történt az adószabályok megváltozása, amire lehetetlen volt felkészülni. A Bíróság szerint a kérelmezőnek – a közszolgáltatból elbocsátottak csoportjának más tagjaival együtt – túlzó és aránytalan terhet kellett elviselnie, míg más közszolgálati dolgozóktól, akik hasonló törvényi és egyéb juttatásokra jogosultak, nem követeltek hasonló hozzájárulást a közterhekhez. Továbbá, a törvényhozó nem biztosított átmeneti időszakot, amely alatt a kérelmező alkalmazkodhatott volna az új feltételekhez. Ezáltal a kérelmezőnek túlzó és egyéni terhet kellett elviselnie, egyének egy olyan csoportjába tartozva, amit a közigazgatás nyilvánvalóan mint munkáltató választott ki. Ha még el is fogadjuk, hogy az intézkedés a

gazdasági válság idején az államháztartás érdekeit szolgálta, a polgárok többségének nem kellett ahhoz a kérelmezőhöz hasonló módon hozzájárulnia. Az adót mindenféle egyéniesített vizsgálat nélkül közvetlenül levonták a végkielégítésből. Olyan adóztatás, ami jelentősen magasabb adórátán történik, mint amely a jövedelem keletkezésekor volt hatályban, az 1. Kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkében védett várakozásokba való ésszerűtlen beavatkozásnak minősülhet. A szóban forgó törvény tíz héttel a kérelmező elbocsátása előtt lépett hatályba, nem korábban létező technikai hibákat volt hivatott korrigálni, és nem is az volt a célja, hogy változó adószabályok miatt keletkező hirtelen jövedelemnövekedést előzzön meg, ami a korábbi joggyakorlat alapján elfogadható lett volna. Összességében tehát a Bíróság megállapította, hogy a konkrét intézkedés, akkor is, ha a társadalmi igazságosságot kívánta szolgálni, nem igazolható legitím közérdekkel. Az adó a jóhiszemű kérelmezőt törvényileg garantált, szerzett jogának nagyobbik részétől fosztotta meg, ami a reintegráció speciális társadalmi érdekét szolgálta volna. Aki jóhiszeműen, törvény alapján jár el, azt nem lehet törvényben megalapozott elvárásaiban specifikus kényszerítő indok nélkül csalódást okozni. Így a Bíróság megállapította, hogy az 1. Kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkét megsértették.

Az EJEB ezen túl nem látta szükségesnek a 13. cikk esetleges sérelmének vizsgálatát, valamint úgy találta, hogy a 14. cikknek az 1. Jegyzőkönyv 1. cikkével összefüggésben állított sérelmével kapcsolatos érveket már figyelembe vette az 1. cikk önmagában való vizsgálatában, ezért ettől is eltekintett.

A párhuzamos véleményt jegyző Lorenzen bíró – valamint a csatlakozó Raimondi és Jociene bíró – szerint jobb lett volna átadni az ügyet a Nagykamarának. Mégsem különvéleményt írt, hanem amellett érvel, hogy a jelen döntést a korábbi joggyakorlattal összhangban lévőnek kell tekinteni. Ennek szellemében a párhuzamos vélemény a következőket hangsúlyozza: az adókivetés az állandó gyakorlat szerint általában az államokra tartozik, és csak akkor sérelmezhető az 1. Kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikke alapján, ha a rendszere vagy az a mód, ahogyan a konkrét esetben alkalmazták, önkényes, vagy minden ésszerű alapot nélkülöz. Az Egyezmény nem tartalmazza a vizsgálható hatály általános tilalmát, illetve, a jelen döntés sem vezet be ilyet sem általában, sem az adókivetés területén. Jelen ügyben az egyezményesértést az az egészen különleges mód okozta, ahogyan az adott adótörvényt bevezették és alkalmazták a kérelmező esetében.

Salát Orsolya

JEGYZETEK

1. 50859/10. számú kérelem.
2. Az EJEB 2013. június 27-én kelt ítélete.
3. Lásd P.Z és mások, illetve B.Z Svédország elleni ügye. (68194/10. illetve 74352/11. kérelmek, az EJEB 2012. május 29-én kelt ítéletei.)
4. Lásd többek között Saadi Olaszország elleni ügye. (37201/06. számú kérelem, az EJEB 2008. február 28-án kelt ítélete.)
5. Ezeket az alapelveket a Bíróság a Salah Sheek Hollandia elleni ügyében (1948/04. számú kérelem, az EJEB 2007. január 11-én kelt ítélete) fektette le, és legutóbb a Sufi és Elmi Egyesült Királyság elleni ügyben erősítette meg. (8319/07. és 11449/07. számú kérelmek, az EJEB 2011. június 28-án kelt ítélete.)
6. 28379/11. számú kérelem.
7. Az EJEB 2013. június 27-én kelt ítélete.
8. Lásd többek között Saadi Olaszország elleni ügye.
9. 50859/10. számú kérelem, az EJEB 2013. június 27-én kelt ítélete.
10. 13072/05. számú kérelem.
11. Az EJEB 2013. január 29-én kelt ítélete.
12. 48420/10., 36516/10., 51671/10., és 59842/10. számú kérelmek.
13. Az EJEB 2013. március 15-én kelt ítélete.
14. 66529/11. számú kérelem.
15. Az EJEB 2013. május 14-én kelt ítélete.